

บทที่ 5

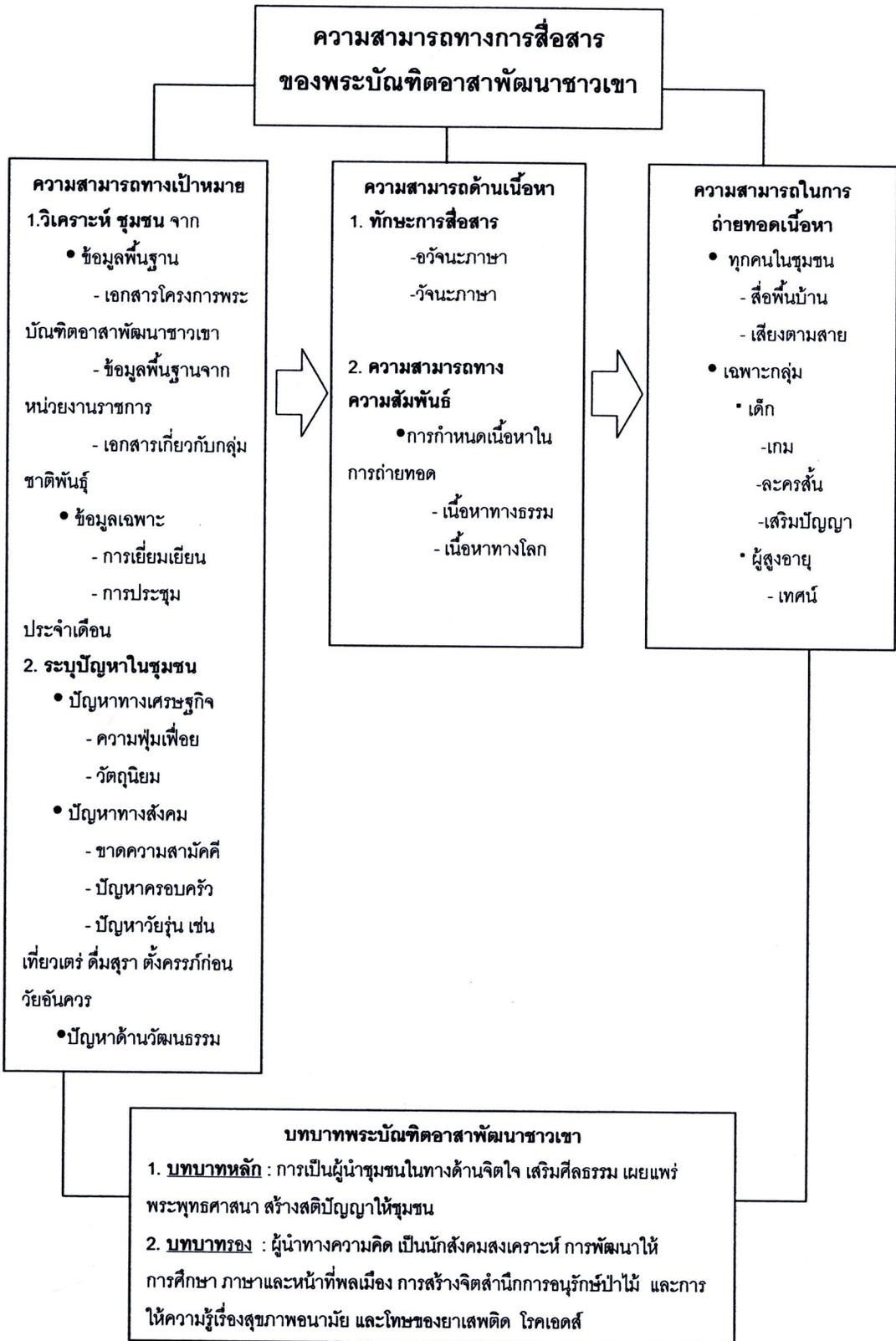
สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง “ความสามารถทางการสื่อสารเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่กลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงของ โครงการพระบิณฑบาตอาสาพัฒนาชาวเขา” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งผู้ทำการศึกษาเชื่อว่าความสามารถทางการสื่อสารเป็นกลไกหนึ่งในการช่วยให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่กลุ่มชาติพันธุ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยผู้ทำการศึกษาได้เก็บรวบรวมข้อมูลการจากสัมภาษณ์เชิงลึก และการเข้าร่วมสังเกตการณ์ในกิจกรรมต่างๆ ของพระบิณฑบาตอาสาพัฒนาชาวเขา แหล่งข้อมูลประกอบไปด้วย พระบิณฑบาตอาสาพัฒนาชาวเขาในพื้นที่สูง ชาวบ้านกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เมื่อข้อมูลที่ได้รับการตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์แล้ว ซึ่งผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. สรุปผล

จากการศึกษาเรื่อง “ความสามารถทางการสื่อสารเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่กลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงของ โครงการพระบิณฑบาตอาสาพัฒนาชาวเขา โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาความสามารถทางการสื่อสารเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระบิณฑบาตอาสาพัฒนาชาวเขาแก่กลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง
2. เพื่อศึกษาบทบาททางการสื่อสารของพระบิณฑบาตอาสาพัฒนาชาวเขาในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้แก่กลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง
สามารถสรุปผลการศึกษาออกมาได้ ดังนี้

ภาพที่ 1.6 สรุปผลความสามารถทางการสื่อสารของพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขา

ความสามารถทางการสื่อสารเพื่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระบัณฑิตอาสาพัฒนา ชาวเขาแก่กลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง สามารถอธิบายจากแผนภาพข้างต้น ได้ดังนี้

1. ความสามารถทางเป้าหมาย

ตั้งแต่เริ่มต้นพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขา เริ่มจากการที่ต้องการหาข้อมูลในเรื่องใดเรื่อง หนึ่งเพื่อสอววัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งเป้าหมายเอาไว้ การแสวงหาความรู้ ทั้งจากเอกสารของ โครงการ พระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขา ที่พระรุ่นพี่ได้รวบรวมข้อมูลเบื้องต้น การหาข้อมูลจากหน่วยงาน ราชการ ผู้ใหญ่บ้าน และหน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่ และการออกหาข้อมูลจากในพื้นที่ เช่น การออก เยี่ยมเยียน การประชุม เป็นต้น เพื่อเพิ่มความรู้ความสามารถของพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาเอง และเพื่อตอบสนองความต้องการของชาวบ้านที่มีความคาดหวังในตัวพระบัณฑิตอาสาพัฒนา ชาวเขา

เมื่อพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาได้ข้อมูลและทำการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น เพื่อ วิเคราะห์ผู้รับสาร/เอาคน เข้าใจในบริบท/สถานการณ์ในชุมชน ปัญหาภายในชุมชน ที่พบปัญหา ทั้ง 3 พื้นที่ ได้แก่ **ปัญหาด้านเศรษฐกิจ** ในเรื่องของวัตถุนิยม และความฟุ่มเฟือยเพื่อหน้าตา **ปัญหา ด้านสังคม** เช่น ปัญหาการขาดความสามัคคีของคนในชุมชน ต่างคนต่างอยู่ ไม่ฟังพากันเหมือนแต่ ก่อน **ปัญหาเด็กและเยาวชน** การเที่ยวเตร่ ฟุ่มเฟือย คี๋มสุรา สูบบุหรี่ ตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร **ปัญหา ภายในครอบครัว** และ**ปัญหาด้านวัฒนธรรม** คือ ขาดความเข้าใจในประเพณีของตนเอง การขาดผู้ สืบทอดวัฒนธรรมประเพณี เป็นต้น จึงทำการเลือกประเภทและเนื้อหาของข้อมูลจากแหล่งข้อมูล ต่างๆ โดยรู้ว่าข้อมูลที่ต้องการนั้นควรหาจากแหล่งข้อมูลใด ด้วยการทำความเข้าใจข้อมูลก่อนที่จะ แปลงเนื้อหาให้เหมาะกับการนำไปใช้ โดยพิจารณาถึง 2 ลักษณะ คือ 1) นำไปใช้ สื่อสารกับชาวบ้านอย่างไร และ 2) ชาวบ้านจะเข้าใจในเรื่องที่พระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขา หรือไม่ ซึ่งเป็นการตรวจสอบความถูกต้องในเนื้อหาและการถ่ายทอดเนื้อหาว่าข้อมูลที่สื่อสาร ออกไปชาวบ้านเข้าใจไหม หากไม่เข้าใจพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาก็จะต้องหาข้อมูลมา เพิ่มเติมเพื่อมาอธิบายอีกครั้ง

2. ความสามารถทางด้านเนื้อหา

2.1 ทักษะการสื่อสาร พระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาใช้การสื่อสารเพื่อการเผยแพร่ พระพุทธศาสนา ด้วยการถ่ายทอดเนื้อหา ใน 2 ลักษณะ คือ

1.การถ่ายทอดเนื้อหาแบบวัจนะภาษา ได้แก่ การเทศนา การอบรมสั่ง สอน หรือการใช้สื่ออื่นๆ ประกอบการบรรยายเพื่อให้เกิดความเข้าใจได้ตรงตามวัตถุประสงค์

2. การถ่ายทอดเนื้อหาแบบอวัจนะภาษา ในส่วนของพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาจะเน้นในเรื่องของการ “ทำให้ดู” เช่น การไหว้พระ กราบพระ การทำพิธีกรรมในขั้นตอนต่างๆ พระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาจะทำเป็นตัวอย่างและจึงค่อยลำดับด้วยการอธิบายอีกทางหนึ่ง

นอกจากนี้บุคลิกท่าทางการวางตัวของพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาทั้ง 3 รูป ที่มีบุคลิกลักษณะที่เหมือนกัน คือ การปฏิบัติตนอย่างแบบพระสงฆ์ที่ผู้ประพฤดิธรรม ถือศีลอย่างเคร่งครัด แต่ส่วนที่มีลักษณะที่ต่างกันของพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาทั้ง 3 รูปคือ พระปธาน สมาจาโร มีบุคลิกลักษณะอ่อน โอน ช่างประณีประนอม ส่วนพระวิวัฒน์ ชุตินุโร มีบุคลิกลักษณะที่สุ่มหนึ่ง ตามแบบอย่างพระสายธรรมยุคต์ วิปัสณากรรมฐาน และพระอานนท์ ขนุติสมุปนุโน มีบุคลิกอย่างพระรุ่นใหม่ เป็นพระวัยรุ่น มีความกระตือรือร้นในการร่วมกิจกรรมต่างๆ กับชาวบ้าน และนิสัยขี้เล่น จึงทำให้เป็นที่รักของชาวบ้าน

2.2 การกำหนดเนื้อหาสารในการถ่ายทอด พบว่าพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาได้ทำการปรับประยุกต์เนื้อหาให้เข้ากับกลุ่มผู้รับสาร โดยพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาเข้าใจและเข้าถึง สภาพบริบทชุมชน วิธีการดำเนินชีวิต ประเพณีวัฒนธรรม การใช้ภาษา พระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาจึงได้ปรับเปลี่ยนเนื้อหาให้เข้าใจง่ายใช้ภาษาชาวบ้าน จากภาษาบาลีก็ใช้ภาษาพูดง่ายๆ ชาวบ้านจะได้เข้าใจในเนื้อหาธรรมะ ยังทำหน้าที่เป็นผู้แปลงเนื้อหาสาร ซึ่งต้องอาศัยความรู้ ประสบการณ์ ความสามารถ และภูมิหลัง ช่วยในการจัดการเนื้อหาเพื่อให้ชาวบ้านเข้าใจ นอกจากนี้พระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขายังได้ตระหนักถึงการจัดการเนื้อหา โดยคำนึงถึงว่าเนื้อหาแบบไหนที่ชาวบ้านจะเข้าใจ เรื่องใดที่ต้องปรับเนื้อหา คำพูด/ถ้อยคำ ให้สอดคล้องกับผู้รับสาร

ซึ่งลักษณะเนื้อหาที่พระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาใช้ในการถ่ายทอด โดยสามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ เนื้อหาทางธรรม และเนื้อหาทางโลก

1. เนื้อหาทางธรรม ได้แก่ ศีล 5, อิทธิบาท 4 และความพอเพียง

2. เนื้อหาทางโลก ได้แก่ ทักษะการใช้ชีวิต, ทิศถึงคนอื่นมากกว่าตนเอง เอาใจเขามาใส่ใจเรา และไม่พึ่งพิงวัตถุเพียงอย่างเดียว

นอกจากนี้การวิเคราะห์ผู้รับสาร พระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาได้ทำการวิเคราะห์ผู้รับสารที่เป็นชาวบ้าน ซึ่งพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในการสื่อสารแต่ละครั้ง แต่ละบริบท สถานการณ์ หรือผู้รับสารที่แตกต่างกัน ก่อนที่จะเข้าไปจำพรรษาในพื้นที่ โดยพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาได้ทำการวิเคราะห์ผู้รับสาร (Receiver) ก่อนว่าใครเป็นอย่างไร ต่อจากนั้นก็พิจารณาว่าเนื้อหาที่จะถ่ายทอด (Message) เหมาะกับใคร หรือกับกลุ่มคนไหน ซึ่งเป็นความสามารถในการเลือกใช้สารให้เหมาะสมกับผู้รับสาร (message + receiver) นั้นหมายถึง

พระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาได้ทำการวิเคราะห์ผู้รับสาร (audience analysis) การเลือกคนให้เหมาะกับงาน โดยรู้ว่าจะต้องสื่อสารกับใครเรื่องอะไร และอย่างไรถึงจะได้รับความร่วมมือ พระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาจึงต้องเข้าใจและรู้จักชาวบ้านในชุมชนได้เป็นอย่างดีว่าใครเป็นอย่างไร ในฐานะ “คนใน” ชุมชน การที่จะมอบหมายงาน หรือประสานงานกับใครนั้นว่าใครทำได้ทำไม่ได้ อาจสรุปได้ว่าพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาไม่ได้วิเคราะห์เพียงแต่ความสามารถ สถานภาพ เท่านั้น แต่ยังได้วิเคราะห์เพื่อเลือกวิธีการสื่อสารให้เหมาะสมกับชาวบ้านด้วย

3. ความสามารถในการถ่ายทอดเนื้อหา

พระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขา ได้เลือกสื่อ/ช่องทาง (Channel) ในการถ่ายทอดเนื้อหาสาร ให้เหมาะกับกับเนื้อหา โดยได้พิจารณาว่าเรื่องไหน ควรใช้ช่องทางใด เช่น

การกระจายข่าวสารทั่วไป นัดหมายการประชุม ถ่ายทอดรายการธรรมะ ข่าวสาร สาระนั้นๆ จะใช้เสียงตามสาย ซึ่งสามารถเข้าถึงทุกคนในชุมชน และทุกคนในชุมชนสามารถใช้เสียงตามสาย เพื่อการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ได้

การใช้สื่อประเพณี ถือเป็นสื่อที่สร้างสัมพันธ์ระหว่างคนหลายวัยในชุมชน ทำให้เกิดความสัมพันธ์อันดีภายในครอบครัวและชุมชน และเป็นการเชื่อมสัมพันธ์ สร้างความสนิทสนม และการยอมรับในตัวพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาในการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน

หากต้องการปรึกษาหารือ ก็ใช้วิธีการไปหาที่บ้าน เป็นต้น นอกจากนี้พระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขายังได้ใช้สื่อประเพณี ถือได้ว่าเป็นสื่อที่ใกล้ชิด และใกล้ชิดตัวของคนในชุมชนมากที่สุด จากการศึกษาครั้งนี้ได้ใช้ประเพณีตรุษจีน(เข้า) ประเพณีประเพณีกู่แจ๊วะและประเพณีไหว้พระจันทร์ เป็นสื่อสร้างสุขให้แก่ชุมชน

ส่วนสื่อกิจกรรม เป็นช่องทางหนึ่งที่ทำให้เกิดการยอมรับ และใช้บ่อยในชุมชน ได้แก่ กิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เป็นกิจกรรมทางศาสนา ได้แก่ การทำบุญใส่บาตร ฟังเทศน์ ในวันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา เป็นต้น และกิจกรรมเสริมสร้างปัญญา ได้แก่ สื่อกิจกรรมสันทนาการ คือ เกมส์ และการแสดงละครสั้น เพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมรื้อฟื้นคุณค่าประเพณีในชุมชน ในการทำงานร่วมกับเด็กและเยาวชน เป็นการเปิดพื้นที่ให้เด็กและเยาวชน ได้กล้าคิดกล้าทำกล้าแสดงออกในทางที่ถูกต้อง หลังจากที่พระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขา ทำให้ชาวบ้านเกิดความศรัทธา และยอมรับในพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาแล้ว ทำให้เกิดกิจกรรมเสริมสร้างปัญญาเกิดขึ้นภายในชุมชน ได้แก่ อุปสมบทหมู่ บรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ค่าขอบรมคุณธรรมจริยธรรมขึ้น

และสื่อการเทศน์ ที่พระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาใช้ในกิจกรรมสำคัญต่างๆ ถึงแม้การเทศนาของพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขา จะต้องใช้เนื้อหาที่เข้าใจง่ายแล้ว กลุ่มผู้ที่มาร่วมฟังส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้สูงอายุ เนื่องจากไม่ต้องรีบร้อนออกไปทำงานนอกหมู่บ้าน จึงมีเวลาในการอยู่ร่วมกับกิจกรรมของวัดได้เสมอ

4. การแสดงบทบาทของพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขา คือ การแสดงบทบาทในการสื่อสารนั่นเอง ว่าพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาจะสื่อสารไปเพื่ออะไร โดยบทบาทหลัก หรือวัตถุประสงค์หลักของการสื่อสาร ก็คือการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ส่วนบทบาทรอง หรือวัตถุประสงค์รองในการสื่อสาร ก็เป็นไปเพื่อเป็นผู้นำทางความคิด เพื่อสังคมสงเคราะห์ เพื่อพัฒนาการศึกษา เพื่อสร้างจิตสำนึก และเพื่อประสานความร่วมมือ จึงแสดงสัญลักษณ์ของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นลูกศรใหญ่ เพราะเป็นบทบาทหลัก ส่วนบทบาทอื่น ๆ แทนด้วยลูกศรเล็ก เพราะเป็นบทบาทรอง สามารถอธิบายบทบาทหลัก และบทบาทรอง ได้ดังนี้

1. บทบาทหลัก ได้แก่

1.1 บทบาทเผยแผ่พระพุทธศาสนาบนพื้นที่สูง

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นบทบาทหลักของพระสงฆ์และเป็นบทบาทที่สังคมได้คาดหวัง เป็นการประกาศถึงสิ่งที่พระสงฆ์ได้ศึกษา (ปริยัติ) ได้ทดลองกระทำ (ปฏิบัติ) และเป็นการแสดงออกถึงผล (ปฏิเวธ) ที่ตนได้รับ เพื่อเป็นการเชิญชวนเพื่อนศาสนิกชนอื่นๆ ให้มาเข้าร่วมประพฤติปฏิบัติด้วย

การที่พระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาเป็นผู้ซึ่งงามด้วยศีลาจารวัตร เป็นแบบอย่างที่ดีแก่คนทั่วไปทั้งในชุมชนและนอกชุมชนในการดำเนินชีวิต จึงทำให้เกิดการยอมรับพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาในบทบาทเผยแผ่พระพุทธศาสนาบนพื้นที่สูงได้โดยง่าย บางครั้งการที่ได้เข้าไปสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน การได้เข้าไปเรียนรู้วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ และการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ชาวบ้านได้มาเข้าร่วมประกอบพิธีทางศาสนา หรือการทำบุญตักบาตร ทำให้เกิดการพูดคุยสนทนาและเปลี่ยนแปลงข้อมูลเรื่องราวต่างๆ ในชุมชน นอกจากนี้พระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขา ยังได้เพิ่มช่องทางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาบนพื้นที่สูง เช่น การเปิดเสียงตามสาย (บทสวดมนต์, บทเทศนาธรรม, รายการธรรมต่างๆ) การฉายวิดีโอ/การ์ตูนเรื่องราวพุทธประวัติ เป็นต้น เป็นการใช้สื่อให้เกิดประโยชน์และเป็นที่น่าสนใจมากยิ่งขึ้น โดยหลักธรรมในการเผยแผ่ศาสนา พระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขา ได้ปรับ/ประยุกต์หลักธรรมคำสอนในพุทธศาสนาเพื่อสอนคนให้สามารถปฏิบัติให้พ้นทุกข์ ให้เข้ากับวิถีชีวิตของชาวบ้าน เพื่อให้เกิดความเข้าใจง่าย

1.2 บทบาทการเป็นผู้นำชุมชนในด้านจิตใจเสริมศีลธรรม และสร้างสติปัญญาให้ชุมชน

พระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาได้เข้าไปปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดี จนสร้างศรัทธาเคารพในพระพุทธศาสนา และในตัวพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขา ก็ได้นำชาวบ้านในเรื่องการพัฒนาจิตใจหรือสร้างสติปัญญาด้วยกิจกรรม การให้ความรู้ แนะนำสร้างความเข้าใจ และสอดแทรกเนื้อหาธรรมะ เพื่อเป็นการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในชุมชนไปในทางที่ดี เช่น ปัญหาชีวิตความเป็นอยู่ ปัญหาสุขภาพ ปัญหาการค้ำสุรา ยาเสพติด และการทะเลาะวิวาทกันเองภายในชุมชน ลดปัญหาการแตกแยกในชุมชน การสูญหายของวัฒนธรรมชนเผ่า เป็นต้น ดังนั้นการพัฒนาจิตใจเสริมศีลธรรม และสร้างสติปัญญา การมุ่งเน้นไปที่การเผยแผ่ธรรมะหรือเรื่องทางธรรมอย่างเดียวก็ยังไม่เกิดผลดีต่อชุมชน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาจิตใจทั้งทางวัตถุและจิตใจควบคู่กันไป

2.บทบาทรอง เป็นบทบาทที่ถูกเพิ่มเติมมาให้หลังจากการได้เข้าร่วมโครงการพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขา กำหนดให้เป็นไปตามพันธกิจเพื่อให้ชาวบ้าน ได้มีวิถีชีวิตที่ดีขึ้น

2.1 บทบาทผู้นำทางความคิด

พระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขา ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยแนะนำ สั่งสอน และสนับสนุนงานของชาวบ้านในการจัดกิจกรรมต่างๆ ทั้งนี้เพราะชาวบ้านรักเคารพนับถือ และศรัทธาในตัวของพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาก็จะให้ความร่วมมือ

2.2 บทบาทนักสังคมสงเคราะห์ /ที่ปรึกษา

พระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขา ถือได้ว่าเป็นนักสังคมสงเคราะห์ เพราะว่ามีว่าใครเดือดร้อนด้วยเรื่องอะไรก็ตามพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาก็สามารถช่วยเหลือและทำให้จนเป็นที่ยอมรับ เช่น งานช่าง งานก่อสร้าง แจกผ้าห่มแก่ชาวบ้านที่มีฐานะยากจนในช่วงฤดูหนาว ให้ยารักษาโรคเบื้องต้นแก่คนป่วยเพื่อบรรเทาอาการก่อนไปโรงพยาบาล เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ได้มาจากประสบการณ์การทำงานกับชุมชน และการเป็นผู้มีความรู้และความสามารถที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน

2.3 บทบาทการพัฒนาให้การศึกษา /ครูผู้สอน

บทบาทในการเป็นครูผู้สอน เป็นบทบาทดั้งเดิมของพระสงฆ์ในการให้ความรู้ การเรียนการสอนในวัด ปัจจุบัน การให้ความรู้ด้านต่างๆ ได้รับการถ่ายทอดจากสถาบันหลักในชุมชน ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน และวัด ในบทบาทการเป็นครูผู้สอนจำเป็นต้องมีความรู้ความสามารถซึ่งเป็นคุณสมบัติที่ทำให้พระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาเป็นที่นับถือ และเชื่อถือ นอกจากนี้ยังเป็นผู้นำเรื่องราว เทคโนโลยี หรือเรื่องราวต่างๆ จากภายนอกเข้ามาสู่ชุมชน พระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขา

ก็จะเป็นผู้ประสานความสัมพันธ์ความรู้เหล่านั้นให้แก่คนในชุมชน การให้การศึกษาแก่เด็กทั้งในเรื่องการเรียนรู้การใช้ชีวิตที่ดีงาม เช่น การอ่าน การเขียน การดำเนินชีวิต ทักษะการใช้ชีวิต เป็นต้น นอกจากนี้ยังเป็นครูสอนด้านวิชาชีพ เช่น ไฟฟ้า ก่อสร้าง การเกษตร เป็นต้น

2.4 บทบาทการสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

บทบาทในการสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม พระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาได้ตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยตั้งศักยภาพของคนในชุมชน ผ่านวัฒนธรรมประเพณีให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน เพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาได้อย่างยั่งยืน พระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาเป็นตัวเชื่อมระหว่างชาวบ้านและเจ้าหน้าที่ จึงทำหน้าที่เป็นแกนนำสร้างความเข้าใจในเรื่องการอนุรักษ์ป่าไม้ ต้นน้ำ ถึงโทษและผลกระทบ ถ้าหากถูกทำตัดไม้ทำลายป่าไปมากกว่านี้ ทำให้เกิดความเข้าใจในเรื่องการอนุรักษ์มากขึ้น เพราะถ้าหากป่าหมด น้ำหมด ไม่เพียงแต่พระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาเท่านั้นที่ลำบาก ชาวบ้านในชุมชนก็จะลำบากเช่นกัน เพื่อเป็นการให้ชุมชนได้พึ่งตนเองดูแลสมบัติของแผ่นดินไว้ได้เป็นอย่างดี เช่น การจัดกิจกรรมบวชป่าในพื้นที่เขตป่าชุมชน การเรียนรู้เรื่องสมุนไพรในธรรมชาติ การร่วมกันอนุรักษ์ต้นน้ำเพื่อในชุมชนจะได้มีน้ำใช้ไปตลอด เป็นต้น

2.5 บทบาทผู้ประสานงานความร่วมมือ/ประสานวัฒนธรรม

บทบาทในฐานะผู้ประสานงานของพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาถือได้ว่าเป็นเรื่องที่ได้เห็นได้ชัดเจน โดยการประสานงานนั้นเป็นการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างภาครัฐกับชุมชน ซึ่งการประสานงานเพื่อให้ได้ทั้ง 3 เรื่อง คือ ข้อมูล คน และความสัมพันธ์

ประสานข้อมูล พระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขา เป็นสื่อกลางในการนำข้อมูลจากภาครัฐ เช่น ดิคต่อประสานงานกับองค์การบริหารส่วนตำบลชุมชน ซึ่งเป็นการทำงานร่วมกับผู้นำชุมชนในการประสานความร่วมมือ ช่วยพิจารณาถ่วงถ่วงข้อมูลข่าวสารเพื่อนำไปบอกกล่าว การนำข้อมูลข่าวสารที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชน

ประสานคน เป็นบทบาทที่ประสานงาน เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างคนกับคนในชุมชนเดียวกัน หรือระหว่างคนกับภาครัฐกับชุมชน หรือเรียกได้ว่าพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาเป็นกาวใจให้คนในชุมชน

ประสานวัฒนธรรม บทบาทที่พระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขา ได้เข้าไปเรียนรู้วัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ในชุมชน เกิดความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมอันดีงาม และได้ประสานวัฒนธรรม ความเชื่อที่แตกต่างกันภายในชุมชน โดยใช้กิจกรรม/ประชุมเวทีชาวบ้าน เป็นกลวิธีในการรวมคนให้เข้ามาได้สร้างความสัมพันธ์ให้เกิดในชุมชน เกิดความเอื้ออาทร และสร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันถึงแม้จะมีความแตกต่างกัน

2. อภิปรายผล

จากการวิเคราะห์ผลการศึกษาเรื่อง “ความสามารถทางการเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่กลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงของโครงการพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขา” สามารถนำมาอภิปรายตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

ความสามารถทางการสื่อสารเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาแก่กลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง

จากการศึกษาความสามารถทางการสื่อสารเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขา ได้อาศัยความรู้ทางการสื่อสาร ทั้งการสื่อสารเชิงกลยุทธ์ (Strategic Communication) และทักษะในการสื่อสาร (Communication skill) ทั้งเนื้อหาทางธรรมและทางโลก และการวิเคราะห์ผู้รับสาร กำหนดวัตถุประสงค์ และความเข้าใจในบริบทหรือสถานการณ์แวดล้อมร่วมกับทักษะในการสื่อสาร คือ การเลือกเนื้อหาสาร การเลือกใช้สื่อ นอกจากนี้ยังได้การใช้เหตุการณ์ปัจจุบัน การใช้ความรู้ประสบการณ์เดิม ในการจัดช่องทางการสื่อสารให้เหมาะสมกับสถานการณ์ ซึ่งตรงกับงานวิจัยของ Bostrom (อ้างใน อมรรัตน์ ทิพย์เลิศ, 2548) ได้สรุปความทางการสื่อสารหมายถึง “การรู้จักรูปแบบการสื่อสารให้เหมาะสมกับสถานการณ์และความรู้” หรือกล่าวอีกความหมายหนึ่งคือ การรู้จักใช้สื่อสารเชิงกลยุทธ์ (Strategic Communication) และทักษะทางการสื่อสาร (Tactic communication skills)

อีกทั้งพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขา เป็นที่ยอมรับของชาวบ้าน ซึ่งคุณสมบัติข้อนี้ของพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขา ถือเป็นลักษณะของผู้นำทางธรรมชาติ ในฐานะสื่อบุคคลตามแนวคิดของ กาญจนา แก้วเทพ และคณะ (2549) ที่จะมีคุณสมบัติ คือ ความไว้วางใจ (Trustworthiness) ความน่าเชื่อถือ (Credibility) และความเป็นคนทันสมัย (Modern man) ก่อให้เกิดการยอมรับในการพูดและการกระทำ หรือส่งผลต่อความน่าเชื่อถือในตัวผู้ส่งสาร นอกจากนี้ประสิทธิภาพของสื่อบุคคลของพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขา จะต้องมี ความน่าเชื่อถือ น่าไว้วางใจ และเป็นความทันสมัย ซึ่งตรงกับงานวิจัยของ (Roger & Shoemaker, 1971 อ้างใน ชรัมพร จิตต์โกศล, หน้า 39) ได้กล่าวว่า ในกรณีที่ต้องการให้บุคคลใดๆ เกิดการยอมรับนั้น ควรใช้สื่อบุคคลในการเผยแผ่ข่าวสารอันมีประโยชน์มากในกรณีที่ผู้รับเกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมจากแนวคิดนี้ทำให้เข้าใจถึงเรื่องอิทธิพลและประสิทธิภาพของสื่อบุคคล

การแสวงหาข้อมูลข่าวสาร การวิเคราะห์ผู้รับสาร การกำหนดวัตถุประสงค์ ผู้ศึกษามองว่าพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาได้ทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสาร คือ เป็นผู้ถ่ายทอดเนื้อหาในการเผยแผ่

พระพุทธศาสนากับกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ด้วยกระบวนการใช้ศาสนา หลักธรรม สื่อประเพณี สื่อกิจกรรม ผสมผสานจนทำให้เกิดการยอมรับในบทบาทต่างๆ ของพระบัณฑิตอาสาพัฒนา ชาวเขา เมื่อในตัวสื่อบุคคลเป็นที่ศรัทธา ยอมรับ และผลงานในการสร้างสุขด้วยชุมชนด้วยหลัก ศาสนา จึงเกิดแรงสนับสนุนและแรงจูงใจในการร่วมมือพัฒนาชุมชนและทะนุบำรุงพุทธศาสนา

ซึ่งสอดคล้องกับ ปรมะ สตะเวทิน (2533) ที่กล่าวว่า ผู้สื่อสารที่มีความน่าเชื่อถือ และอยู่ใน ความสนใจของผู้รับสารยอมทำให้การสื่อสารเกิดประสิทธิผล

นอกจากนี้พระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขา ยังได้ใช้การสื่อสารด้วยการวิเคราะห์ผู้รับสาร และ เข้าใจในบริบทของชุมชน ของผู้รับสารว่า เมื่อกลุ่มผู้รับสารมีความแตกต่างกันทางด้านสังคม การ หารูปแบบการสื่อสารและเนื้อหาที่นำไปสู่การเผยแพร่พระพุทธศาสนาให้เกิดประโยชน์กับชุมชน อย่างสูงที่สุดย่อมมีความแตกต่างกัน (ทัศนีย์ เจนวิดิ, 2546 หน้า 121) อันนำไปสู่การใช้กลยุทธ์สื่อ (Media Strategies) และกลยุทธ์เนื้อหาสาร (Message Strategies) ซึ่งใช้วิเคราะห์และความเข้าใจ ในบริบทของผู้รับสาร รวมถึงการเลือกใช้สื่อและเนื้อหาสาร จากผลการศึกษา ส่งผลให้ผู้รับสาร เกิดความเข้าใจในสารที่ต้องการสื่อออกไปอย่างชัดเจน เนื่องจากความแตกต่างกันทางความเชื่อ ภาษาวินัยวัฒนธรรม อายุ เพศ และประสบการณ์ ส่งผลให้ประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด ย่อม จำเป็นที่จะต้องมีการเลือกรูปแบบ ช่องทาง การสื่อสารรวมถึงเนื้อหาที่เหมาะสมกับผู้รับสารด้วย

การถ่ายทอดสารนั้น พบว่าพระบัณฑิตอาสาจะมีการสร้างแบบแผนในการถ่ายทอดสารให้ เหมาะสมกับผู้รับสาร เมื่อพิจารณาแล้วก็ปรับเนื้อหาให้เข้าใจง่าย โดยวิเคราะห์ผู้รับสาร ว่าเป็นใคร และเนื้อหาเหมาะกับใคร คือ 1. การเลือกช่องทางการสื่อสารให้เหมาะกับผู้รับสาร (Channel + Receiver) 2. การประสานระหว่างเนื้อหาสารและผู้รับสาร (Message + Receiver) และ 3. สร้าง ความน่าเชื่อถือให้ตัวเองด้วยความน่าเชื่อถือของข้อมูล นอกจากนี้ยังเป็นตัวกลางเชื่อมเนื้อหาให้เข้า กับผู้รับสาร หรือผู้แปลงเนื้อหาสาร ซึ่งตรงกับแนวคิดของอมรรัตน์ ทิพย์เลิศ (2747) ในเรื่องของกล ยุทธ์ทางการสื่อสารที่สำคัญ คือ การปรับประยุกต์เนื้อหา (content) ให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้รับสาร เพื่อความที่เป็นคนภายในชุมชน เข้าใจในบริบทวัฒนธรรมชุมชน และเพื่อให้ชาวบ้านเข้าใจ

สรุปผล ความสามารถทางการสื่อสารเพื่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระบัณฑิตอาสา พัฒนาชาวเขา การเลือกใช้เนื้อหาสาร และการเลือกช่องทางการสื่อสารด้วยสื่อประเพณี ทำให้ ชาวบ้านกลุ่มชาติพันธุ์มีความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของ เกิดความหวงแหน อยากจะอนุรักษ์ และเกิด ความสำนึกรับผิดชอบร่วมกัน ทั้งนี้การนำสื่อประเพณี/สื่อพื้นบ้าน เข้ามาในการเป็นสื่อเชื่อม ประสานปัญหาต่างภายในชุมชนนั้น พระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือ จากชาวบ้าน ชาวบ้านต้องมีส่วนร่วมเพราะเป็นเจ้าของวัฒนธรรมนั่นเอง

รูปแบบกระบวนการสื่อสารแนวนอน (Horizontal Communication) เป็นรูปแบบการสื่อสารที่ทำให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมไม่มากอีกรูปแบบหนึ่ง สอดคล้องกับแนวคิดของ ประมะ สตะเวทิน (2533) เพราะการสื่อสารแบบแนวนอนนี้ เป็นการสื่อสารระหว่างบุคคลที่มีระดับ เดียวกัน เป็นเพื่อนกัน ญาติพี่น้อง หรือตำแหน่งที่เสมอกัน ซึ่งเป็นการสื่อสารแบบหนึ่งที่ทำให้คน ในชุมชนเกิดความใกล้ชิดกันและเกิดการมีส่วนร่วม

การสื่อสารแบบสองทาง (Two - way Communication) ทำให้การสื่อสารมีโอกาส แลกเปลี่ยนความคิดเห็น สอบถาม ผู้ศึกษาเห็นว่า การสื่อสารแบบสองทางทำให้เกิดความเข้าใจ มากขึ้น และทำให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ สอดคล้องกับแนวความคิดของ กาญจนา แก้วเทพ และเสถียร ชัยประทับ(2538) ว่าการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมในการดำเนินงานมากขึ้น

บทบาททางการสื่อสารของพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ให้แก่กลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง

พระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาถือเป็นตัวแทนของศาสนาพุทธ และมีอิทธิพลต่อการ กระตุ้นหรือแนะนำให้เกิดกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน และก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในทางที่ดี ขึ้น ดังนั้น พระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อชุมชนบนพื้นที่สูง เพราะพระ บัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขามีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับชาวบ้าน ทำหน้าที่ชี้แนะการดำเนินชีวิตทั้ง ทางโลกและทางธรรม นอกจากนี้ยังเป็นศูนย์รวมด้านจิตใจ และด้านนันทนาการและความบันเทิง อีกด้วย โดยบทบาทของพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขา สามารถแบ่งบทบาท 2 บทบาท คือ บทบาท หลัก คือ การเป็นผู้นำชุมชนทางด้านจิตใจ ส่งเสริมศีลธรรม เผยแผ่พระพุทธศาสนา สร้างสติปัญญา ให้ชุมชน และบทบาทรอง คือ ผู้นำทางความคิด พระสงฆ์นักพัฒนา นักสังคมสงเคราะห์ การพัฒนา การศึกษา การสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์ป่าไม้ และการให้ความรู้ด้านสุขภาพอนามัย และยาเสพติด เพื่อการพัฒนาชุมชน โดยการนำกิจกรรมมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติร่วมกับหลักธรรม

ซึ่งสอดคล้องกับ พระราชวรมณี (2535, หน้า 21-22) ได้วิเคราะห์แนวคิดบทบาทของ พระสงฆ์ในฐานะผู้นำชุมชน อาจกล่าวได้ว่ามีบทบาทเป็น 2 ทาง คือ

1. บทบาทหลัก หรือบทบาทโดยตรงของพระภิกษุสงฆ์ คือ การเป็นผู้นำชุมชนในทางด้าน จิตใจ เสริมศีลธรรม สติปัญญาที่ถูกต้องแก่ชุมชน

2. บทบาทรอง ในบางกรณีอาจมีบทบาทอื่นที่พระภิกษุสงฆ์อาจจำเป็นและเกี่ยวข้อง เช่น ในฐานะที่พระเป็นผู้ที่ได้รับความศรัทธาจากชาวบ้าน อาจแนะนำประชาชนในท้องถิ่นให้เห็นช่องทาง ของการพัฒนาด้านวัตถุอาจให้ที่วัดเป็นสถานที่รวมกลุ่ม

การที่พระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาได้จาริกเพื่อไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาบนพื้นที่สูง สอดคล้องกับแนวความคิดของพระไพศาล ก้องมา (2546) ว่าพระสงฆ์ต้องจาริกไปเพื่อช่วยเหลือประชาชน ซึ่งการช่วยเหลือไม่ใช่เพียงด้านจิตใจหรือศาสนพิธี แต่ยังรวมด้านวัตถุ การพัฒนา การศึกษา อนามัย และอาชีพ เป็นแบบอย่างพระสงฆ์ การประพาศ ถือสีลอย่างเคร่งครัด ทำให้เกิดความศรัทธาในการถ่ายทอดเนื้อหาที่ค้ำประกันถึงความแตกต่างระหว่างผู้รับการถ่ายทอดและสถานการณ์ทางสังคมเพื่อสอดคล้องกับการดำเนินชีวิต

นอกจากนี้ การเข้าไปพัฒนาช่วยเหลือแก้ไขปัญหาชุมชนของพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาดูเป็นการเพิ่มหน้าที่บทบาททรง ในด้านการเป็นผู้นำชุมชน การพัฒนาการศึกษา การเป็นนักสังคมสงเคราะห์สอดคล้องกับแนวความคิดของวาสนา วงศ์ขี้ม่อม (2539) ว่าพระสงฆ์มีการเปลี่ยนแปลงต่อชุมชน ไปตามการเปลี่ยนแปลงของสังคมและวัฒนธรรม บทบาทที่เปลี่ยนแปลงน้อย คือบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และบทบาทด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรม บทบาทที่ลดลง คือ บทบาทให้การศึกษาแก่ชุมชน ส่วนบทบาทใหม่ คือ บทบาทการเป็นผู้นำชุมชน และบทบาทในการรักษาพยาบาล ซึ่งพระสงฆ์ได้พัฒนาบทบาทใหม่ คือ บทบาทในการพัฒนา ทั้งนี้เพราะปัจจัยภายนอก คือ การเปลี่ยนแปลงสังคม วัฒนธรรม และปัจจัยภายใน คือ องค์การพระสงฆ์กระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

3. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

1. ควรมีการสร้าง ความเข้าใจในพื้นที่ให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น เพราะชาวบ้านยังไม่เข้าใจว่าพระบัณฑิตอาสาฯ เข้าไปทำอะไรในพื้นที่หมู่บ้าน
2. ควรมีการจัดการอบรม เพิ่มเติมในเรื่องแนวคิด ทฤษฎี เช่น แนวคิดงานพัฒนาชุมชน อย่างยั่งยืน แก่ พระบัณฑิตอาสาฯ อาทิเช่น การดำเนินงานปลูกป่า แค่เพียงเฉพาะระยะเวลาในการทำโครงการ แต่ต้องการให้เกิดความยั่งยืน เมื่อการดำเนินโครงการสิ้นสุดลง
3. การตระหนักถึงบทบาท ความรับผิดชอบของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาชุมชน และการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพราะมีพระสงฆ์จำนวน ไม่มากที่มีความคิด และตระหนักถึงบทบาทพระสงฆ์ที่มีต่อพัฒนาชุมชน ด้วยสถานภาพของพระสงฆ์หากปฏิบัติดีชอบ ได้รับการยอมรับจากชุมชน ดังนั้น การที่จะพัฒนาหรือกระทำการใดๆ ย่อมได้เปรียบกว่าการเป็นผู้คนอื่นในชุมชน

ข้อเสนอแนะในการศึกษารั้งต่อไป

1. วิเคราะห์ผู้รับสารกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงในการเข้าถึงหลักธรรมพระพุทธศาสนา

2. วิเคราะห์กระบวนการสื่อสารด้วยหลักกรรมผ่านช่องทางอื่นๆ เพื่อเป็นแนวทางให้กับพระสงฆ์ในเลือกช่องทางให้เหมาะสมกับบริบทชุมชนนั้น
3. วิเคราะห์กลยุทธ์ในการสื่อสารของพระสงฆ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาบนพื้นที่สูงและอิทธิพลต่อกลยุทธ์ในการพัฒนาของพระสงฆ์
4. วิเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์เป็นกรณีด้านต่างๆ โดยเฉพาะ เช่น ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การพัฒนาชุมชน การให้การศึกษา เป็นต้น